

Behoort bij brief nr. 859.801

Ex. nr. 7

Dit rapport bestaat uit 4 blz.

VERTROUWELIJK

ONTWIKKELINGEN IN DE NPD

Hoewel reeds enige maanden zijn verlopen sinds de landdagverkiezingen in de Westduitse deelstaten Hessen en Beieren, die voor de Nationaldemokratische Partei Deutschlands zo onverwacht succesvol zijn geweest, is het - ter algemene informatie inzake de ontwikkeling van het rechtse extremisme - wellicht nuttig de positie van de NPD in verband met deze verkiezingen en enkele andere interessante gegevens, nog eens nader te bezien.

Voor een juist begrip van de recente ontwikkelingen in deze extreem-rechtse sfeer, die zowel in West-Duitsland zelf als in het buitenland zoveel bezorgdheid hebben gewekt, dienen verschillende kwesties uit elkaar te worden gehouden. Belangrijk is uiteraard vooral de vraag, in hoeverre de fluctuatie in de getalsterkte en de kiezersaanhang van de extreem-rechtse organisaties (een sterke afname tot 1964; daarna een vrij bruuske toename) een indicatie is voor de moeilijk te registreren aantrekkingskracht van de politieke ideeën zelf van het rechtse extremisme in zijn verschillende varianten. Men dient deze vraag te bezien in verband met twee kwesties, die het zicht op het gehele probleem evenwel aanzienlijk bemoeilijken. Daarvan heeft de één betrekking op de omvang van de, rond deze ultra-rechtse groeperingen gegroeide, oppositie tegen het regeringsbeleid - een negatief gemotiveerde oppositie derhalve, die geen politieke keuze inhoudt - terwijl de tweede betrekking heeft op het politieke program zelf van deze organisaties en met name van de NPD, dat zijn definitieve inhoud nog niet gekregen heeft.

Dat de spectaculaire opkomst van de NPD allerwege een bezorgde belangstelling heeft gaande gemaakt, is niet zonder grond; ze roept al te sterke associaties op met een recente historie. Deze bezorgdheid dient echter voorlopig wel in verband met deze kwesties te worden gekwalificeerd.

VERTROUWELIJK

Het succes van de NPD

Het jaar 1965 blijkt een ommekeer te hebben gebracht in het proces van afbraak en versnippering in de ultra-rechtse sfeer in West-Duitsland, als gevolg waarvan de aanhang van de verschillende rechts-extreme organisaties, die in 1959 nog ruim 56.000 leden telden, in 1964 tot ruim 22.000 was geslonken. De opkomst van de NPD heeft met deze ommekeer direct te maken gehad: eind 1965 telde zij bijna 14.000 leden, nagenoeg de helft van het in dat jaar weer tot ruim 28.000 aangegroeide ledental van alle rechts-extreme organisaties tezamen.

De aantrekkingskracht op de kiezers bleef in dat jaar en bij verschillende in het begin van 1966 gehouden verkiezingen echter nog gering. Bij de bondsdagverkiezingen in september 1965 verwierf de NPD slechts 2% van de stemmen, terwijl de in maart 1966 gehouden gemeenteraadsverkiezingen in Sleeswijk-Holstein en Beieren voor deze partij over het geheel genomen zelfs weer wat ongunstiger uitvielen (zij het, dat plaatselijk enige winst werd geboekt, zoals ook bij de in dezelfde maand gehouden verkiezingen voor het Hamburgse stadspaleis).

Het succes voor de NPD bij de landdagverkiezingen in Hessen (6 november 1966) en Beieren (20 november) kwam dan ook nog vrij onverwacht.\*) In Hessen behaalde de partij 7,9% van de stemmen, waardoor zij voor het eerst haar intrede deed in het parlement van een deelstaat (8 van de 100 zetels). In Beieren verwierf zij 7,4% van de stemmen, hetgeen haar - overigens formeel op grond van het feit dat zij in minstens één van de kiesdistricten meer dan 10% van de stemmen verkreeg - recht gaf op 15 zetels (van de 204).

Het ledental van de NPD steeg tegelijkertijd aanzienlijk: van bijna 14.000 per eind 1965 tot ruim 19.000 in juli 1966 en tot 25.000 tegen het eind van het jaar.

Uiteraard werd deze ontwikkeling in brede kring met een groeiend gevoel van onbehagen geobserveerd. Verklaarde het West-Duitse Ministerie van Binnenlandse Zaken in maart 1965 nog, dat in de opkomst van de NPD geen actueel gevaar school, het grote

---

\*) De NPD nam geen deel aan de verkiezingen voor de landdag van Nordrhein - Westfalen op 10 juli 1966.

vakverbond I.G. Metall zag toen al reden genoeg, de justitiële autoriteiten tot grotere waakzaamheid te manen. Vooral na de verkiezingen in Hessen en Beieren nam de bezorgdheid toe. De president van het Joodse Wereldcongres, dr. Goldman, gaf onder meer als commentaar, dat hoewel er geen sprake was van een situatie als die van 30 jaar geleden, de Joden en allen die het aanging er niet verstandig aan zouden doen deze gang van zaken te onderschatten. Het was een waarschuwing die door de Westduitse regeringswoordvoerder Von Hase in zoverre gepreciseerd werd, dan men - volgens hem - het succes van de NPD binnenslands niet mocht onderschatten, doch buitenslands toch ook weer niet moest overschatten.

#### Het program en de aanhang van de NPD

Dat oud-nazi's in de NPD ruim vertegenwoordigd zijn, is een feit dat nog slechts met enkele voorbeelden geïllustreerd behoeft te worden. Anderzijds heeft deze partij echter ook een aanhang die, hoewel extreem-rechts georiënteerd, geen nazi-verleden heeft en verschillende opvattingen voorstaat. Een exponent van deze laatste groep was bijvoorbeeld de katholieke ondervoorzitter Franz Winter, die vorig jaar zijn functie neerlegde uit protest tegen het opdringen van "een groep in de partij die niets geleerd en niets vergeten had".

Fritz Thielen, de stichter en leider van de partij en ondervoorzitter Adolf von Thadden hebben geen van beiden een NSDAP-verleden. In het partijbestuur van vóór juni 1966 echter hadden 12 oud-nazi's zitting (waarvan er overigens slechts 5 in het toen nieuwgekozen bestuur terugkeerden). Van de 8 zetels in de landdag van Hessen werden er 4 door oud-nazi's ingenomen. Van de 15 zetels in de Beierse landdag werden er door dergelijke lieden 7 bezet.

Hoe groot het oud-nazi contingent in de NPD in feite is, valt moeilijk te schatten. In de leeftijdsopbouw van de partij valt in elk geval een zwaar accent op de groep die ouder is dan 45 jaar, hetgeen te denken geeft.

Overigens blijkt de NPD sinds enige tijd, zowel in haar interne organisatie (zie de bestuurswisseling van juni 1966)

als in haar propaganda, het nazi-element zoveel mogelijk op de achtergrond te willen houden. Haar streven schijnt er op gericht te zijn zoveel mogelijk functionarissen met een besmet verleden te vervangen door jongere figuren, de aanmeldingen voor het partijlidmaatschap strenger te beoordelen in verband met het verleden van de kandidaten en in haar optreden naar buiten geen aanstoot te geven. Deze ontwikkeling is uiteraard van belang voor de beoordeling van de verkiezingssuccessen van de partij. In het algemeen heeft de NPD zich namelijk gericht tot een breder publiek - de middenstand, de plattelandsbevolking en de jeugd - waarvan zij door matiging van haar optreden een aanmerkelijk deel heeft weten aan te trekken, n.l. velen die, door de regeringscrisis van vorig jaar, de ongunstige trend in de economie en door een onbevredigde behoefte aan een sterker nationaal bewustzijn, in een negatieve stemming waren geraakt.

Het zal van de interne politiek rond het "naziprobleem" en van de nadere uitwerking van het partijprogramma afhangen of de NPD deze kiezers voor langere tijd zal weten te binden. Juist in verband met de negatieve motivering van een groot aantal pro-NPD stemmen zal het voor de toekomst van deze partij vooral van belang zijn of zij tot de constructie van een politiek alternatief zal kunnen komen, waarin verschillende kwesties van buitenlandse politiek en met name de "Deutschlandfrage" in een voor deze volgelingen aanvaardbaar perspectief worden geplaatst.

Voor degenen die over de snelle opkomst van de NPD verontrust zijn, is het interessant dat de leiding van de partij - intern verdeeld - tot nu toe juist op dit punt verstek heeft laten gaan.

22 februari 1967.